

TÓTH ISTVÁN

Forradalom 1989, az első segélyszállítmány története

A romániai forradalom ma már kicsit más színben tűnik fel, de akkor, ami történt, és ahogy történt, az lázba hozta egész Európát. A saját élményem alapján és az igazság fényében íródott az akkor spontán összeállt segélyszállítmány története.

Berettyóújfalu a magyar–román határtól 24 kilométerre fekszik a 42-es főút és az E15-ös nemzetközi út mentén. Akkoriban áruszállító egyéni vállalkozóként dolgoztam Újfaluban hatodmagammal. Egyszerűen csak tehertaxisoknak tituláltak bennünket.

1989. december 22. Reggel munkakezdekskor, a CB-rádió bekapcsolásakor, köszöntöttük egymást, mint mindig, jó munkát kívánva. Ekkor már terjedt a hír, hogy Romániában valami rendkívüli történik, Temesváron Tőkés Lászlót tömeg védi a templomnál. Napközben ki milyen információval találkozott, rádión beszéltük meg. Eljött a dél. Ilyenkor mindenki ebédszünetet tartott, így tettem én is. Szüleim nyugdíjasok voltak, édesanyám főzött nekem is, így náluk ebédeltem. A Déli krónika szólt éppen a Kossuth rádióban, de ezt már döbbenet hallgattuk. A rádió tudósítója a temesvári eseményekről számolt be, de a hangján érződött a páni félelem. Minden oka megvolt rá, hiszen behallatszott a tudósításba az utcai lövöldözés. A tüntető tömegbe lőttek, és a riporter egy szobában a fal tövében fekvő sorolta, hova csapódtak be a lövedékek. Mint kiderült, a város felett köröző helikopterből lőttek. Ekkor már világossá vált előttünk, hogy kitört a forradalom Romániában. Ebéd után az izgalomtól egymás szavába vágva soroltuk, mit hallottunk. Majd késő délután valaki szól, hogy a városi művelődési központban a pártok valami koordinációs és információs központot hoztak létre, munka után nézzünk be. A rendszerváltó pártok közösen, egyetértésben, a Demokrata Fórum, a Szabad Demokraták, a Kisgazdapárt és a Fidesz – de

szép is volt! – felváltva nonstop ügyeletet tartottak. A kiállítóteremben alakították ki az ügyelőt és a tárolót, mert ekkor már nagyon sok segély gyűlt össze, burgonyától befőttig, ruhától használati tárgyakig. Természetesen a Kossuth rádió felhívására az ország többi részén is gyűjtötték a segélyeket. Délután fél öt körül mi tehertaxisok is megjelentünk és felajánlottuk a segítséget, ha valamit szállítani kell. Valahonnan szárnyra kapott az az információ, hogy kéri a magánfuvarozók segítségét a segély kiszállítására, mert rengeteg gyűlt össze, de nincs, aki elvigye. Erre aztán kapóra jöttünk. A városban lévő tejporgyár ez időben elindított a saját teherautóján egy szállítmányt, ezt egy ismert vállalkozó, Szabó Károly kísérte. Át is mentek a határon. Tőlünk egy taxit kértek – ezek egytonnás kisteherautók voltak –, hogy még este kell egy élelmiszer-szállítmányt átvinni Nagyváradra a gyermekkórházba. Ugyanis mint kiderült, reggel már nem volt mit adni a beteg gyermekeknek. Két órával később még egy teherautót indítottak útnak szintén Váradra, egy másik kórházba, mivel ott sem volt élelmiszer. Mind a két kocsi az éjszaka folyamán szerencsésen vissza is tért. Szabó Károly és Rövid János viszont még reggel-

re sem jöttek haza. Mi úgy beszélünk meg az ügyelettel, hogy reggel hétre jelentkezünk.

1989. december 23. Reggel hétre a kultúrházhoz mentem. Mire odaértem, már ketten besoroltak, így én lettem a harmadik, de rövidesen teljes lett a létszám. Kiss Zoli éjszaka tért vissza Váradról, ő is hallott lövöldözéseket, a nagyváradi reptér területén voltak tűzharcok. Viszont Szabó Karcsiék még ekkorra sem érkeztek meg, nem is tudtunk róluk semmit. Azt sem, hogy meddig mentek és hol vannak. Kezdett az aggodalom eluralkodni a jelenlevőkön, de főleg a feleségén. A teremben egy tévékészülék volt beállítva, folyamatosan közvetítette az eseményeket. A városban ekkor több romániai menekült élt, segítségükkel első kézből értesültünk a bukaresti tévé híreiből. Kezdtünk aggódni Karcsiékért. Aztán beindult a nagyüzem: kértek két taxit a Kelet-magyarországi Fűszért Vállalathoz alapvető élelmiszer adományért. Kicsit később három kocsit Földesre a Rákóczi Termelőszövetkezethez, ők friss tojást, szárasztészta, élelmiszert adományoztak. Ebben a fuvarban vettem részt én is. A Borsodi Sörgyár helyi üzemvezetője, Balázs József tizenkétezer üveg kólát ajánlott fel. Lassan már követni sem tudtam, ki, hova, miért megy.

Azt még tudtam, hogy a kólát két IFA teherautóra, a Bokor Sándor és a biharkeresztesi Mészáros József kocsijára rakták rekeszek nélkül. Úgy nézett ki a sok üveg sorba rakva, mint egy lőszerszállítmány. Dél körül minden maszek színig rakva tért vissza a központhoz, de ekkorra már nem volt hova lerakodni. Teljesen megtelt a terem. Tanácskoztunk. Az a döntés született, hogy a délutáni órákban egy konvoj elindul Váradra. Fel is készültünk az indulásra, de a hírek veszélyes állapotokról tudósítottak. Karcsiék még ekkorra sem jöttek meg. A kis csapaton idegesség kezdett eluralkodni. A felesége a tévé előtt ülve tördelte a kezét. Próbáltuk vigasztalni, de hát azt sem tudtuk, mivel. Nem tudtuk, csak sejtettük, hogy mi vár ránk. Már kezdett sötétedni, Karcsiék még sehol. Valaki a szervezők közül azt javasolta, ma már senki ne induljon. Megvárjuk az események alakulását, és ha megjönnek Szabóék, akkor holnap reggel hétkor elindítanak egy nagy konvojt. A megrakott autókat beparkoltuk a Fűszérttelepre biztonsági őrizet alá, és visszamentünk a központba. Ekkorra besötétedett. Napközben a rendőrségi autó járta a várost, és hangosbemondóján Rácz Gábor nyomozó rendőr

őrnagy értesítette a lakosságot a rendkívüli véradás lehetőségéről. Szerintem azóta sem történt meg, hogy annyi ember akarjon ezzel is segíteni: nem volt a kórház véradójában annyi vértároló, hogy mindenkinek jusson. Na, ahogy várakoztunk, egyszer csak óriási üdvrivalgás, el sem tudtuk képzelni, mi történt. Megjöttek az elveszettek, Karcsiék, még hozzá épen, egészségesen! Mindenki megkönnyebbült, és nagyon örültünk nekik. Aztán kezdetét vette a beszámoló. Egészen Kolozsvárig mentek, és végigélték, látták, ami azóta már történelem. Amit elmeséltek, annak a fele is elég lett volna ahhoz, hogy kitörjön rajtunk a harc-téri idegesség. Holnap reggel indulunk. Ezután hazamentem pihenni, de az eszem mindig azon járt, milyen utunk lesz, hova megyünk, mekkora szerencsével.

1989. december 24. Ötkor keltem és hat órára a kocsióra mentem. Ott találok a többiekkel, melegítettük a motort. Enyhén hideg volt a reggel, olyan mínusz egy-két fokkal és egy kis dérral. Mindenkinek látszott az arcán az izgalom, bár próbáltuk leplezni. Valaki fölvetette, vinni kelle-e tartalék üzemanyagot, mert nem tudjuk, meddig megyünk, és kapunk-e egyáltalán Romániában benzint. Ezt mindenki jó ötletnek tartotta, és a közeli kútnál színig tankoltunk és tartalékot is vettünk. Természetesen a saját költségünkre. Én egy húszliteres kannát töltöttem meg és tettem a kabinba. Ezután elindultunk a kultúrházhoz. Ott már sok autó volt besorolva, és rengeteg ember.

Mi taxisok, teherautók, IFA, ZIL, személykocsik utánfutóval, vállalkozók kisbusszal, magánszemélyek, ki mivel jött. Összesen harminckét autó. A szervezők vöröskeresztes zászlót és matricákat osztottak szét mindenkinek. Ezeket felraktuk a kocsikra, a matricákat pedig kiragasztottuk hátra és oldalra. Sokan szerettek volna jönni kísérőnek, így az a döntés született, hogy minden gépkocsivezető mellé jöhet egy utas. Mindenkinek felírták a nevét és a fontosabb adatait, hogy véletlenül se forduljon elő az, hogy nem tudnak valakiről. Jöttek volna fiatalok srácok, de a szervezők nem engedték. Azt hiszem, sejtették, mire vállalkozunk. Mindenki kapott egy napi hideg élelmet. Sok autón volt CB-rádió, és úgy állítottuk össze az oszlopot, hogy minden második-harmadik kocsi CB-s legyen. Így követni lehetett a konvojban minden jármű mozgását. Mint később kiderült, ez nagyon hasznos volt. Közben befutott a Debreceni Sütőipari Vállalat teherautója, egy Robur típusú kocsi. Öt tonna friss kenyeret hozott. Csak hogy az autó vezetője nem jöhetett, át kellene rakodni. De hát minden jármű úgy meg volt rakva, hogy sehova nem fért. Nem volt mit tenni, nekik is jönniük kellett.

Hét órakor elindultunk. A sok egybegyűlt ujjongásától, integritásától kísérve a határ felé vettük utunkat. Már a nap is felkelt és verőfényes szép időben elhagytuk Berettyóújfalut. A felvezető autót Berényi Jenő, a városi tanács gépkocsivezetője vezette, így ő volt a csapat vezére. Én az ötödik kocsiban voltam a sorban, utánam a sógorom jött, Kártik József, aki szintén taxis, egy Barkas kisteherautóval. Az utasom pedig a másik sógorom, Máté József, a Fűszért dolgozója volt. Velünk tartott Izsó Dániel is, aki szintén taxis. A kultúrházzal szemben lakott egy négyemeletes lakótelepi házban, az épület tetején pedig egy nagy teljesítményű CB-rádió-antenna volt telepítve. Ezért az ő felesége tartott velünk rádióügyeletet. Kapcsolatban is voltunk vele, amíg csak hallani lehetett az adásokat. Innen tudták a központban, hogy továbbmentünk Nagyváradról.

Különösebb esemény nélkül elértük a határátkelőt. Egy kis megbeszélés után, amiben a magyar határőrök segédkeztek, szokatlanul korrekt román határőrizeti és vám eljárás következett. Az útlevélbe épphogy csak belepillantottak, a vámos pedig megkérdezett mindenkit, hogy mit szállít, és egy füzetbe felírta. Az egész nem tartott húsz percig! Közben kiderült,

hogy az egyik utasnak lejárt az útlevele, és legnagyobb sajnálatunkra nem jöhetett velünk.

Romániában

A határátkelőt elhagyva szabályos oszlopmenetben érkeztünk meg Nagyvárad szélére, különösebb kaland nélkül. Az már ott feltűnt azoknak, akik a közelmúltban jártak Váradon, hogy a város szélén levő gyártelep tetejéről hiányzik a Ceaușescu nagyméretű arcképe. Látszott a tartó csonkon, hogy egyszerűen leszakították onnan. Ahogy haladtunk be a városba egy négysávos sugárúton – végig fegyveres katonák álltak páncélozott járműveikkel. Ekkor kezdett először kitörni rajtunk harctéri idegesség. Megkukult az egész csapat. Teljes lett a rádiócsend. Igaz, megbeszéltük, hogy csak indokolt esetben használjuk a CB-t, mert állítólag a Securitate lehallgatja. Lassan araszoltunk be a központba, mikor megállítottak. Mindenki nyújtogatta a nyakát, próbáltuk kideríteni, hogy mi van, mi történt, miért állunk. A szomszédos kocsikból egymást kérdeztük. Egy kis nyugtalanság söpört végig a konvojon. Néhány perc várakozás után újra elindultunk. Jenő hangja reccsent bele a rádióba a felvezető kocsiból. Kaptunk egy kis ellenőrzést és figyelmeztetést, hogy legyünk óvatosak, mert a repülőtéren egész éjszaka harcok dúltak, és még mindig veszélyes a helyzet. Hú de jó! Ha eddig még nem volt gyomorideg bennünk. Azt is közölték, hogy Váradról nincs semmi lehetőség a továbbszállításra, vigyük mi el legalább Kolozsvárig.

Azt már tudtuk, hogy nem fogunk unatkozni. De azt nem is sejtettük, hogy igen sok izgalom vár ránk. Az utcákon emberek sokasága várta, hogy mi történik. Járműforgalom szinte alig volt, az üzletek pedig zárva. Lassan elértük a kivezető utat Kolozsvár felé, elhagytuk Nagyváradot. Az országúton nyugalmasabb volt a helyzet, feltűnt, hogy semmilyen forgalom nincs. Egyetlen autó vagy autóbusz sem közlekedett, de még embert sem láttunk. Később rájöttünk, a vasút sem közlekedik. Azért ez egy kicsit nyomasztó volt. Fűrkészttük az út menti terepet, hogy nem látunk-e gyanús mozgólódást. Mondom a sógoromnak, Józsi a szemed a pályán legyen, és ha valamilyen csövet látsz, azonnal szólj.

Elég jól haladtunk és elértük Telegdet, a Körös hídját. Katonák őrizték a hidat és a duzzasztógátat. Az egészben az volt a rossz, hogy sehol senki nem tudott rólunk. Nem értesítettek semmilyen szervet a vonulásunkról, így mindenhol ellenségnek néztek bennünket. Az élen levő kocsikból odamentünk néhányan és magyaráztuk, miért jövünk és hova megyünk. Előkerült egy magyarul tudó katona, és így mindent tisztáztunk. Ahogy végignézttem a katonákon, siralmas volt a látvány: szakadt ruhában voltak, koszosan, kialvatlanul, és mint kiderült, éhesen. Harminc órája nem kaptak enni. Volt köztünk, aki konzerveket szállított, és abból adtunk nekik két napra valót. Én hat darab kétkilós kenyeret vettem le nekik. Ezek után kedélyes beszélgetés következett, majd a barátságos elválást követően indultunk tovább.

Egy kicsit nyugodtabb lett a csapat, mert úgy véltük, legalább már a katonaság tud rólunk. Biztosan rádión értesítik a többi őrséget a vonulásunkról. Mint később kiderült, rádiójuk sem volt! További utunk nem volt különösebben izgalmas, míg be nem értünk egy kis faluba. Itt megint megállítottak, de civilek. Azt mondanom sem kell, hogy minden községben emberek állták végig az utat, az üzletek, boltok mind zárva, így volt itt is. Jajveszéltek, hogy mennyit szenvedtek, és innen öt-hat kilométerre felénk tart két szekus páncélautó, lőnek mindenre és mindenkire. Nem tudtuk eldönteni, hogy közülünk ki lett a legfehérebb! Hát most mit csináljunk? Forduljunk vissza, vagy előbb rakodjunk le? Egyáltalán igaz-e a hír? Teljes tanácsalanság uralkodott el. Ekkor szemből jött két személyautó, érdeklődésünkre elmondták, hogy Csucsáról jönnek, ami ide negyven kilométer, de semmi rendkívüli dolog nem volt az

úton. Páncélautók és szekusok végképp nem. Kis tanácskozás után továbbindultunk. Elhagytuk Élesdet, lassan elértük a Király-hágót. Nagyobbnál nagyobb kaptatók jöttek, teljesen lelassult a konvoj. Szinte lépésben lehetett csak haladni, arról nem is beszélve, hogy kezdték az autók főzni a hűtővizet. Egyes-kettes sebességi fokozattal csak megmásztuk valahogy a hágót, de semmivel sem lett jobb. A lejtőkön meg alig lehetett a kocsikat fékezni, visszatartani. Ráadásul olyan kanyarok jöttek, hogy az előttem haladó autót sem láttam, nemhogy a többieket. Aztán megint fel a magasba. Újra főtt a víz. Azért baj nélkül csak átjutottunk, majd le is jöttünk a hágóról. Csucsát még nem értük el, mikor a rádiócsendet megtörte az egyik kocsi, hogy álljunk meg, mert elpukkant a hűtővíz csöve. Szerencsére kiderült, hogy nem szétpukkant, csak lecsúszott, így egy negyedóra múltán továbbindulhattunk.

Ekkor már dél volt. Innentől elég lassan, de egyenletesen haladtunk. Úgy húsz kilométernyi megtett út után ismét megállást kért az egyik rádiós kocsi. Az történt, hogy a debreceni kenyérszállító Robur rakománya megcsúszott. Ezt kellett megigazítani, ami újra egy jó félóra várakozást okozott. Az eléggé megrázó élmény volt, amikor kis falvakon haladtunk át, síró, integető emberek sorfala közt. Hajlott korú férfiember az út szélén térdelve, imádkozva, sírva köszöntöttek. Rájöttünk, hogy őket már az is meglepte, hogy egyáltalán magyar konvojt láttak. Ki tudja, mi járhatott a fejükben! Ilyenkor csak lépésben haladhat-

tunk, és volt idő végignézni és elgondolkodni ezen. Már közelítettünk Kolozsvárhoz, amikor Jenő a felvezető kocsiból jelezte, hogy megállítanak bennünket. Kik? Mi történt? Azt már mondanom sem kell, hogy minden olyan esemény, ami a haladásunkat akadályozta, hasgörcsös idegességgel nyomasztotta az egész konvojt. Ezt igazolja az is, hogy reggel óta senki miatt nem kellett megállni pisilni, illetve más szükségletet elrendezni. Tehát megálltunk. Előrementem többedmagammal megnézni a leállás okát.

Két személyautó civilekkel intette le a menetet, és eléggé zaklatottan mondták, hogy ne menjünk a főúton Kolozsvárra, mert ott már súlyos harcok vannak. Na ez most megint egyfajta trükk, vagy valóságos a helyzet? Ismét nehéz döntés elé kerültünk. Ajánlottak egy elkerülő mellékutat, ahol állítólag biztonságosan bejuthatunk a városba. Aha! Ma már találkozunk egy hasonló esettel, akkor most miért ne legyünk egy kissé bizalmatlanok. De csak állították, hogy kemény harcok vannak, és ők elvezetnek. Hosszas tanakodásba kezdünk, mivel nagyon sok függ azon, hogy miképpen döntünk. Többen zsörtölődtek, hogy a fene bánná már, ha megszabadulnánk ettől a sok portékától, mert úgy tűnik, mindenki ezt szeretné megszerezni. Tévedtünk! Ez később ki is derült. Ekkor szemből jött egy személyautó és látva bennünket, megállt. Azonnal kérdeztük, honnan jön, és mit tud. Elmondta, hogy Kolozsvárról jön, de nem látott semmi rendkívülit, bár az egyik kis faluban hallott valami lövöldözésről. Akkor csak lehet benne valami! Úgy döntöttünk végül, hogy a főúton megyünk tovább. Arra gondoltunk, a vöröskeresztes zászlók csak nyújtanak valami védelmet. Másra amúgy sem számíhattunk. Elindult a csapat. Ahogy közelítettünk a városhoz, egyre inkább növekedett a civil forgalom az úton, és a szembejövő kocsik villogtak ránk. Gondoltuk, köszöntenek. Egy frászt! Figyelmeztettek a bajra, csak hogy mi nem is sejtettük, mi következik!

Megérkezés Kolozsvárra

Kolozsvár előtt van egy kis falu, Florești [Szászfenés], nyolctíz kilométerre lehet a várostól. A főutcája szokatlanul széles, és az út két oldalán széles terület húzódik a járdáig. Mikor ide beérkeztünk, láttuk, hogy itt valami komoly dolog történik. Az út mentén idegesen emberek futkorásztak, nagyon

sokan, vadászpuskával, légpuskával, fejszével, ásóval, husánggal, kinek mi akadt a kezébe. Na ez az! Ha eddig nem tudtuk, mi hiányzott! Halovány lila gőzünk sem volt arról, hogy mi a helyzet. Nagyon lassan haladtunk beljebb, majd megállítottak. Ekkor már fegyveres katonák is voltak és végigellenőrizték az összes kocsit. Látszott, hogy valamit vagy valakit nagyon keresnek. Az ablakot lehúztam és látom, hogy egy katona gépkarabéllyal közelít felém. Majd a csövet bedugta az ablakon és benézett a fülkébe. Nagyon ideges volt. Zavaromban csak annyit mondtam neki, hogy vigye már a fenébe a fegyver csövet innen, még véletlenül elsülhet! Azt láttam, hogy töltve van és kibiztosítva! Ez hatott, mert hátrább lépett, ekkor kinyitottam az ajtót, hogy lássa, nincs bent rajtam kívül senki. Menet közben Máté sógorom átült Jóskához a Barkasba, mivel az ő utasa maradt le a határnál. Így egyedül voltam. Megkukult az egész csapat, azt sem tudtuk, mitévők legyünk. A katonák, miután meggyőződtek, amiről akartak, engedtek továbbhaladni.

Lassan elindultunk, egyre több katonával találkoztunk. Ezek már nehéz-fegyverrel is fel voltak szerelve. Ahogy kiértünk a falu másik végére, az út jobb oldalán egy laktanya tűnt fel. Na itt is volt sürgés-forgás! Az épület tetejére volt telepítve egy négycsövű légvédelmi gépágyú, azzal pásztázták az eget. Sok-sok katona fegyveresen, autóra ültek, és ki erre, ki arra. De azt még mindig nem tudtuk, mi történt! Ekkor megint megálltunk. Az út el volt torlaszolva, két nagy hús-

tonnás teherautó állt keresztbe, az egyik a jobb sávon, a másik a balon. Annyi helyet hagytak, hogy a továbbhaladás egy S betűt képezve, közöttük volt lehetséges, nagyon lassan. Gyors áthaladásnak vagy menekülésnek esélye sem volt. Itt Jenő elmondta jövetelünk célját, és kis idő múltán továbbengedtek. Azt még most sem tudtuk, mi ez a felfordulás! Lassan haladva elértük Kolozsvár határát. Ekkor már három óra is elmúlt. A város szélén a bevezető úton van egy felüljáró, itt megálltunk. A felüljáró alatt katonák, milícia, civilek sokasága tartózkodott. Az egész olyan volt, mint egy méhkas. Ahogy megálltunk, feltűnt, hogy az út bal oldalán egy kilométernyire valami égett, vastag, fekete, sűrű füsttel. Katonák mozgóldtak körülötte. Kiszálltam a többiekkel együtt és előrementünk megtudakolni, hogyan tovább. Ekkor derült ki, hogy mi is történik.

Elmondásuk alapján, egy csoport szekus ki akart menekülni a városból három személykocsival. Helikopter jött értük, és éppen itt akart leszállni a felüljáró melletti kis dombra. Ahogy jöttek az utcákon, az autó ablakából lőttek mindenre és mindenkire! A katonaság erről tudomást szerzett és megtámadta őket. El is fogták mindet, a kis domb körül, miközben a levegőből a helikopter tüzet nyitott. A katonák viszonzták a tüzet és le is lőtték a helikoptert. Az égett az út bal felén! Ennek érkezésünk előtt húsz perccel lett vége. Ha kicsit hamarabb érünk oda, beleszaladunk a lövöldözésbe. A katonák, miután tudattuk velük, miért jöttünk, azt javasolták, várjuk meg, amíg végigmennek a városon és meggyőződnek a biztonságos áthaladásról. Azt ugyanis ők sem tudták, hogy vannak-e még szekusok. Be is ültek négyen egy katonai Aróba és elindultak a belváros irányába. Mint megtudtuk, a Kolozsvárról Apahida felé kivezető úton egy vasúti raktártelepen kell lerakodnunk. Ehhez át kell menni az egész városon.

Visszatértünk, ki-ki az autójához, és kis csoportokban beszélgettünk egymással meg a közben odasereglett civil lakossággal. Vártunk. Egyszer csak mögöttünk megjelenik egy nagy konvoj magyar rendszámú autókkal, magyar nemzetiszínű zászlókkal, sorolnak be mellénk egy másik oszlopba. Csak néztük döbbenet, hogy bedilizett a sor vége? Mit akarnak? Hova mennek? Elfogyott a cérna? Mikor aztán besoroltak mellénk, kiderült, nem a mieink, hanem egy hetven-nyolcvan kocsi álló budapesti segélyszállító konvoj ért utol

bennünket. Erről sem tudtunk, hogy jönnek utánunk, de más sem, így aztán közel százötven autóból álló oszlop várakozott a lerakódásra. Üdvözlöttük őket és mindjárt szóba elegyedtünk velük. Egy félórányi várakozás után megérkeztek a katonák, és elindították a menetet. Felvezetőnek az oszlop élére álltak. A főúton még nem látták biztonságosnak az áthaladást, így dél felől elkerülve a belvárost, mellékutcákon át jutottunk el a raktárig. De milyen út volt ez! Amilyen dörömböléssel vonult a pestiekkal kibővült konvoj végig a kis utcákon, igen nagy riadalmat kelthettünk a lakosság körében. Nem tudták elképzelni, mi történt. Sorra nyíltak az ablakok és elámult emberek néztek ki. De mindjárt rajtunk következett a döbbenet. Az utcákon a járdán és a fal mellett feketébe öltözött asszonyok gyertyát égettek vértócsák mellett, koszorúk, virágok között. A falon látszott a végigfröccsenő vér és ruhafoszlányok. A hullákat már elvitték, de a maradványok még ott voltak. Aztán odább egy másik koszorú és virágcsokor mellett egy babát égettek, valószínűleg egy gyermeké lehetett, akit baj ért.

Túlságosan nem tudtam megfigyelni a látványt, mert a kocsisor hol gyorsabban, hol lassabban haladt, hol megállt, figyelni kellett a forgalmat. De ez is elég volt a borzongáshoz. A gyertyát égetők mély gyászát igazolta az is, hogy ügyet sem vetettek ránk. Ezekről a média akkor sem, később sem tudósított. Nem tudni, miért. Beljebb haladva egyre nagyobb lett a tömeg, és már tankokkal és katonai

járművekkel is találkoztunk. Itt aztán kiabáltak is felénk, ki ilyet, ki olyat. Volt, aki azt üvöltötte: „Hova mentek, rohadt magyarok?” Csak így magyarul! Volt barátságos és ellenséges megnyilvánulás is. Egy nagyobb térre érkezve megállítottak bennünket. Az nem derült ki, miért. Itt rengeteg ember tartózkodott, a járdán is, az úton is, alig lehetett tőlük haladni.

Ekkor már fényképezték, videózták az autókat és a bennük ülőket, újságíróknak látszó, jól öltözött alakok. Engem is fényképezett volna valaki, de mindig úgy helyezkedtem, hogy vagy a visszapillantó tükör, vagy az ajtóoszlop takarásában legyek. Mindenáron próbált lefotózni. Helyezkedett így is, úgy is, de nem sikerült, aztán fel is adta. Elég jól elszórakoztunk így egymással, míg álltunk.

Innen továbbhaladva rátértünk az Apahidára vezető útra, és lassan eljutottunk a vasúti raktártelepre. Ez az út jobb oldalán helyezkedett el a város szélén, szemben volt a polgári repülőtér. Itt egy öreg AN-2 típusú repülőgép állt mindössze. Ahogy megérkeztünk, egy magas, civil ruhás, román nemzetiségű karszalagos parancsnok jött elénk. Úgy tűnt, hogy ő tudott az érkezésünkről, mert azonnal a rakodórámpához igazította a kocsikat. Egy nagy raktárépületet képzeljünk el, az ajtók előtt végig rakodóterasszal. Ide tolatunk be egymás mellé, amilyen sűrűn csak lehetett, és megkezdődött a kirakodás. Ez elég gyorsan ment, mert nagyon sok segítő és katoná dolgozott ott. A pesti kocsikkal vegyesen álltunk be. Mellettem egy AVIA kisteherautóval állt be a pesti kolléga, közben beszélgettünk is egy keveset. Ezt azért említem, mert később még lesz jelentősége.

Az én kocsimról egy pattanásos arcú kiskatona meg egy civil rakodtak le. Éppen egy tojásos kartondobozt dobtak kicsit keményebben a többire, miközben mondtam nekik, hogy óvatosan, mert tojás van benne. Eszembe jutott, hátha nem is értik, és közben megkérdeztem, tud-e valaki magyarul. A kiskatona kihúzta magát és büszkén mondta, hogy ő magyar, és halkán, de jól hallhatóan tudatta, hogy „most már szabad magyarul beszélni”. Erre zavarba jöttem, és azt sem tudtam, hogy örüljek vele annak, ami nekem a világ legtermészetesebb dolga, neki viszont óriási jelentőségű! Feltételezem, hogy román katona létére meg sem mukkanhatott magyar nyelven. Hát így lát az ember tisztán, ha szembesül

azokkal a tényekkel, amikről csak úgy fél füllel hall. Láttam a szemén, igen régen alhatta ki magát, és kérdeztem, mi az oka. Azt válaszolta tömören, hogy nappal dolgoznak, éjjel harcolnak. Nem is kérdezősködtem tovább.

Miután végeztünk, besoroltam kint az úton várakozó többi üres kocsi közé. A repülőtérre be lehetett látni, csodálkozva néztük a földbe ásott gödörben derékig álló katonákat. Ez volt a fedezékük, miközben őrizték a repteret. Ekkor már erősen alkonyodott. Már csak a két IFA volt tele a kólával. Már azt fontolgattuk, hogy lerakjuk a földre, mire előkerült egy targonca és jó néhány vaskonténer. Mindenki az üvegeket rakta. Olyan tempóval, hogy a tizenkétezer üveget húsz perc alatt kiraktuk. Az ottaniak kérdezték, ihatnak-e belőle. Mondtuk, innentől az övék, azt csinálnak vele, amit akarnak. Volt is szürcsölés! Egészségükre! Végre minden kocsi üres! Indulhatunk haza!

Rakodás közben valaki mondta, hogy a kétszáz méternyire levő benzinkútnál adnak ingyen üzemanyagot. Ezt nem hitte senki, de volt egy-két kocsi, aki megpróbálta. Természetesen adtak volna úgy, ha kifizetjük. Még jó, hogy vittünk tartalékot! Ekkor oda-jött a karszalagos – tudott magyarul –, és kérdezte, most akarunk-e indulni. Ha nem, akkor adnak szállást, vacsorát és az autókra katonai őrizetet. Ezt javasolja ő is. Karácsony lévén, és mivel mi csak Berettyóújfaluiak vagyunk, mondtuk, hogy indulunk. A pesti konvoj viszont elfogadta

a szállást, ami érthető is. Nekik a határig tartó kétszáz kilométeres utat követően további kétszázötven kilométert kellett volna megtenniük Budapestig. Ma már ezt a távot egyszer leutazták. Hajmeresztő lett volna visszaindulni. Azt ígérte a karszalagos, hogy amennyire lehet, értesíti a katonaságot a vonulásunkról. Na, erről már van némi fogalmunk, hogy ez mit jelent! Meg ha a levegőben repülőgép vagy helikoptert vélünk látni, akkor az autók lámpáit kikapcsolni, leállni, és kiugrani amilyen messze csak lehet a kocsiktól. Előfordulhat, hogy helikopterről ránk lőnek, mivel a szekusok nem tudhatják, kik vagyunk. El ne feledjem, nem volt teljes a konvojunk, mert akik korábban lerakodtak és tankolni próbáltak, átmentek a városon és a felüljárónál várták be a többieket. Kértük, hogy felvezetőként valaki vigyen át a városon bennünket. Ezt négy egyetemista egy Daciával azonnal elvállalta, elköszöntünk, elindultunk. Most már a főúton haladtunk, végig tömegek és tankok között. Egy lassítás alkalmával láttam, hogy az egyik tank lövegtornya be van foltozva. Ezt vajon mikor lőhették ki? Talán a második világháborúban? Jobban megnéztem és akkor láttam, hogy ezek többségében T-54-es tankok. Jó rozsdásak. A katonaviseltek tudják, mit jelent! Ilyet már senki nem használt akkor. Hát ennyit a fenyegetettségről.

Délután öt óra körül utolértük az elejét, és besoroltunk. Ekkor már sötét volt. Megköszöntük a felvezetést, rövid ellenőrzés, mindenki megvan, negyed hatkor felpörögtek a motorok, és most már üres kocsikkal elindultunk haza. Irány Magyarország!

Utazás hazafelé

Az mindenkinek megkönnyebbülés volt, hogy akármilyen körülmények között is, de a hazafelé vezető irányba megyünk. Most lényegesen gyorsabban haladtunk, és mi tagadás, nyomtuk is. Hála az égieknek, szép tiszta idő volt és jól látszottak a csillagok. A déli égbolton a többi csillag között a Jupiter bolygó ragyogott a legszebben. A nyugati irányban, ahol a nap lenyugodott, még egy kicsi derengés látszott. Egyszer csak a rádióból Jenő utasítása hangzik: „Vigyázz, megállítanak bennünket!” Már megint kezdődik? Mi a fene van megint! Odaértünk az útzárhoz, amit a két teherautó torla-

szolt el. Itt már ismerősként tartottak számon bennünket, és szinte azonnal indultunk is tovább, ugyanúgy, a két autó között az S betűt leírva. A sort Kiss Zoli tehertaxis a Barkas autójával zárta. Jenő mondta neki, hogy szóljon, ha átért az útzáron. Ez megtörtént, újra felvettük az utazósebességet, a hetven-nyolcvan kilométert óránként, amit a nagy teherautók is tudtak tartani. Elég jól mentünk minden különösebb esemény nélkül. Azt, hogy valamilyen falun vagy lakott területen utaztunk keresztül, a legritkább esetben vettük észre. Semmilyen közvilágítás nem volt. Csak mikor több embert láttunk a kocsik fényszórói megvilágításában, sejtettük, valami faluban vagyunk. Csak egy-egy ház ablakából kiszűrődő fény jelezte a pislákoló életet. Bár karácsonyeste volt, ebből semmit nem lehetett észrevenni.

Egyszer valaki beszél: „Gyerekek, mi az a zöld fény ott fent?” Valóban jól láthatóan a magasban volt. Azonnal csönd lett, mindenki figyelte, hogy történik-e valami. Ahogy közelítettünk felé, egyre fényesebben világított, de úgy tűnt, egy helyben áll. Erre megint valaki: „Lehet, hogy helikopter, mert csak az képes helyben állni!” Ezután hol látszott, hol nem. Figyeltük még egy darabig, de semmi. Kicsit megnyugodtunk, de nem sokáig. Megint valaki. „Ott balra fönt! Kettős reflektor pásztáz! Látjátok?” Másvalaki. „Bekerítették bennünket? Ott előttünk fönt! Ott is van valami fény.” Közben észre sem vettük, elkezdett a csapat száguldozni, így aztán szétszázadozott a menet. Közben itt is fény,

ott is fény. Mialatt én is kémleltem az eget, egy pillanatra egy hegy körvonalaít véltem látni. Ekkor ugrott be, amit mindjárt meg is osztottam mindenkivel: „Figyeljétek! Mi már beérkeztünk a hegyek közé, és mivel ott fönt is van élet, mozgás, hát azoknak a fényeit láthatjuk. Egy hegyi úton kanyargó, fel-le haladó autó lámpáit is vélhetjük pásztázásnak. Különbösen is sötétben hegyek között nem is repülhet alacsonyan semmilyen gép, mert a hegynek ütközés veszélye bármikor fennáll.” „Igen, de ott egész magasan az a fényes már nem lehet a hegyek közt” – szól vissza valaki. „Nem is lehet, mert az a Jupiter!”

Innentől kissé gúnyos megjegyzések pukkantak el a rádión, de elfogadhatónak tűnt az érvelés, és megnyugodtunk kicsit. A zöld fény pedig azért tűnt néha el, mert a fák takarták. Már a Király-hágó közelében jártunk. Kezdett az út emelkedni, és ahogy haladtunk, beborult az ég és szemerkélni kezdett az eső. Ezzel egy időben megjelent a köd is, és egyre sűrűsödött. Az üres kocsikkal most már könnyebben vettük az emelkedőket, jobban mentünk fel a hágóra. Ahogy magasabbra értünk, az eső átváltott havazássá. A köd még jobban sűrűsödött. Már csak az előttem haladó kocsit stoplámpáit láttam. Később még azt sem. A szerpentin olyan kanyargós volt, hogy sem az előttem, sem a mögöttem haladókat nem láttam. Egy kicsit nyomasztó érzésem lett, olyan, mintha egyedül lennék. A kisebb kocsik könnyebben, gyorsabban emelkedtek, a nagyok lemaradtak. Ennek a következménye az lett, hogy ismét szétszakadozott a konvoj. Annyira, hogy a sor végén levő autók rádióadását alig-alig hallottam. Ez a magas hegyek árnyékolásának is tulajdonítható volt. Egyszer beszólt valaki: „Figyeljétek! Igyekezzünk minél hamarabb átmenni a hágón, mert itt aztán nem takarítják a havat az utakról, és ha elakadunk, ki tudja, mikor szabadulunk ki innen!” Ez hatott. Nyomta mindenki, ahogy bírta. A szemem majd kiguvadt, úgy néztem az utat, mégis beleszaladtam egy jó nagy kátyúba. Mit kátyúba, gödörbe. Akkorát dobott a kocsin, hogy majdnem elharaptam a kormányt, és kis híján lementem a szakadékba vagy hova. A padkáról épp hogy vissza tudtam vezetni az autót. Mi tagadás, kutyául megijedtem! Még alig-alig tértem magamhoz, mikor mögöttem Józsi sógorom rám szóló rádión, hogy ilyet ne csináljak, mert jön utánam, és ő is a padkáról keveredett vissza. Ő csak az én világításomra hagyatkozott, és követett volna, ki tudja, hova, mert

azt én sem láttam, mi van az út mellett. Később kérdezte, hogy mekkorát zökkentem, mert ő majdnem elharapta a nyelvét. Nekem meg a volán állt bele a gyomromba úgy, hogy a szemem majd kiugrott! De túléltek! A hágó tetején a köd kitisztult, és vagy két-három centis hó esett.

Kiss Zolinak egy nagy teljesítményű rádiója volt, és szóló, hogy megpróbálja USB csatornán hívni Izso Dani feleségét, otthon ő volt figyelőben. Ez a hegytető magassága miatt is célszerű volt. Innen jó rálátást ad az alföldi vevőkre. Be is hallatszott, ahogy hív. A harmadik vagy negyedik hívásra be is jött a kapcsolat. Zoli tájékoztatta, hogy hol járunk, hazafelé tartunk és minden rendben van, ép és egészséges mindenki. Kérjük, mire megérkezünk, bőségesen legyen sör.

Innen már egy kicsit nagyobb lett az önbizalmunk és a szánk is, de még nincs vége. A hegyről lejövet különösebb esemény nélkül történt. A havazás visszaváltott csepergő esővé, megjött a köd is, de már jóval ritkább. Ahogy leértünk a síkvidékre, egészen jó tempóban haladtunk. Majd a sor hátsó felől szóló valaki, hogy álljunk meg, mert az egyik IFA-nak leszakadt a hátsó sárvédője. Jenő elől nyugtázta, majd egy hosszú egyenes útszakaszon lehúzódva megálltunk. Az első és utolsó kocsit kapcsolt fel parkoló fényt, a többi sötétben maradt. Ez a kis műszaki pihenő jól is jött. Nem is sietettük, ma először nekiláttunk egy kiadósabb kajálásnak, és kihasználva az időt, feltankoltunk a tartalék üzemanyagból.

Egyszer csak szemből egy autó settenkedik világítás nélkül. Ahogy lassan elérte a sor elejét, megállt. Nem szállt ki belőle senki, csak állt. Páran az első kocsiától kicsit bizalmatlanul odamentünk megnézni, hogy mit akarhat. Egy Aro személykocsi tele utasokkal, halálra rémülten. Az történt, hogy a sötét leple alatt, világítás nélkül akartak hazamenni, de látták a sok autót, és el sem tudták képzelni, kik jönnek. A szívbajt hoztuk rájuk. Közelebb érve látták a vöröskeresztes zászlókat, ezért így mertek idáig lopakodni. Tudtak magyarul és mindjárt beszélgetni kezdtünk. Elmondták, nem tapasztaltak semmi rendkívüli eseményt, jók az út- és látási viszonyok. Ekkor jött a rádióüzenet, hogy kijavították a hibát, minden rendben, mehetünk tovább. Elköszöntünk a jövevényektől, gyorsan beszálltunk és Jenő bement az indulást. Újra úton vagyunk.

Mehettünk hat-nyolc kilométert, mikor az utolsó kocsiból Kiss Zoli szól, hogy egy mentőautó érte utol kék villogóval és hagyjunk neki helyet. Igen ám, de nem előzött! Kérdeztük Zolit, miért nem jön, de ő sem tudott választ adni. Jenő kérte, hogy mindenről tájékoztasson mindenkit, mi történik hátul. „Húzódok, de csak nem akar ez menni” – így Zoli. Kezdtünk nyugtalanok lenni. Ezt az is kiváltotta, hogy érződött egy kis leplezett idegesség a hangján. Azt mindannyian sejtettük, hogy nem egy szokványos mentős esetről lehet szó. Így haladtunk néhány kilométert, mikor megint szól Zoli, hogy most meg kikapcsolta a kék villogót, és továbbra sem előz. Már nem is leplezte az izgatottságát. „Zoli! Bármi van, azonnal szólj és megállunk!” – így valaki. Lelassítottuk a tempót és figyelt mindenki, mi történik. Most már az egész konvoj izgatott lett. Egy kis idő elteltével újra Zoli szól izgatottan, szinte kiáltva: „Figyeljétek, bekapcsolta a villogót és elindult előzni!” Azt ugye említettem, hogy minden második-harmadik autó rádiós volt a sorban, és ennek most vettük nagy hasznát. Ahogy haladt előre, mindig szól az a rádiós, akit elhagyott. Mellettem elhúzva láttam, hogy egy Dacia magasított furgon hátul kétfelé nyíló dupla ajtóval. Belátni nem lehetett. Megelőzött mindenkit, és Jenő mondta, hogy elhaladt, de nem hagyta el a konvojt.

Úgy száz méterrel előttünk ment, bekapcsolt villogóval. Innentől Jenő tartotta szemmel, és tájékoztatott a helyzetről. Egy kicsit később szól, hogy most már felgyorsított és kezd távolodni tőlünk. Már csak a kék fény látszott messze, mikor

megint szól Jenő: „Valami történik. Úgy látom, mintha letérne valamerre.” Újra felborult a rádiócsend, mindenki kérdezgette, hogy mi történik elől. „Nem tudok semmit – így Jenő –, mert vagy nem látom a villogóját, vagy kikapcsolta!” „Nagyon figyelj és óvatos légy!”

Közben elértük Élesdet. Az előzőkhöz viszonyítva itt zsbongott az élet. Éppen a templomból jöttek ki sokan, és integetett mindenki. Mi villogással, dudaszóval viszonoztuk az üdvözlést. Ez kedvet is adott az amúgy fáradó csapatnak. Ekkor kiabálva szól valaki a rádión, hogy az egyik teherautó platójára valamit feldobtak. Azt nem látta, mit. Megint ideg szaladt végig rajtunk! Ugyanis indulás előtt figyelmeztettek, hogy stopposokat ne vegyünk fel, mert lehet, az fegyveres támadó. Ha pedig valamit a járművekre dobunk, legyünk óvatosak, mivel lehet robbanószerkezet is. Most a mienkre is feldobtak valamit. Hát ez valami csodálatos! Ahogy kiértünk a kisvárosból, azonnal megálltunk megnézni, mi az. Nagyobb volt az ijedelem a valóságos helyzetnél. Kaptunk ajándékba egy nagyon szép, formás fenyőfát. Úgy két méter magas lehetett. Hazavihettük volna, de biztos, ami biztos, ledobta a kocsizgazdája. Már indultunk is tovább. A mentőautót nem látta továbbra sem senki, így nem is foglalkoztunk vele. Néha egyik-másik érdeklődött, van-e valami fejlemény, de most eseménytelen az utunk.

Majd Jenő hangja ébresztette a társaságot: „Katonák állítanak meg bennünket!” Abban biztosak voltunk,

hogy ők velünk vannak, így ez nem okozott különösebb aggodalmat. Megérkeztünk a Körös-hídhöz és duzzasztóhoz. Ugyanazok a hídőrző katonák voltak, akikkel reggel találkoztunk. Megálltunk és többen kiszálltunk az autókból. Oda mentünk hozzájuk beszélgetni és a maradék kajánkat, konzervet, kenyeret, odaadtuk nekik. Nagyon hálásak voltak érte! Egyszer valaki közölünk halkán szól, hogy a hátunk mögött ott van a mentő! Valóban egy kicsit távolabb állt. Az ajtaja nyitva volt, és egy illető ült benne fehér köpenyben, aki vezette. Egy katonatiszttel beszélgettünk. Összesúgtunk, hogy ha a katonák ismerik, akkor nekünk sem lehet ellenség! Így már nyugodtak lettünk felőle, tőle nem kell tartanunk. Negyedóra után elkészöntünk a katonáktól és továbbindultunk. Kicsit felszabadultabb hangulatban hajtott a legénység, és már érződött, hogy nem sok van hátra az útból.

Ment is a csevegés. Távolban az ég alján Nagyvárad fényei kezdtek feltűnni, ahogy számoltuk, jó húsz kilométerre lehettünk. A rádiócsendre ügyet sem vetettünk. Hátról Kiss Zoli hangja csattant fel: „Hé, fiúk, itt van a mentő megint! Villog, s elkezdett előzni. Adjunk neki helyet!” Most elég gyorsan meg is előzte a sort, és elhúzott. Percek alatt eltűnt. Különösebben ügyet sem vetettünk rá. Ekkor hirtelen lelassult az iram. Jenő hangja figyelmeztetett, hogy figyeljünk, mert az út jobb szélén két úriember egy lovat támogat. Úgy látja, kellően részegek mind a hárman. Mikor odaértem én is, hát látom, hogy egy sovány szakadt gebét két hasonlóan szakadt farmer támogat két oldalról. Rettentően be lehettek rúgva, mert az út közepétől az árokig cikcakkban járták a tánclépéseket. Szerintem a ló volt a legrészegebb, mert mindenáron le akart feküdni. Persze ezt a két úriember nem engedte, ez eredményezte a furcsa népi táncot. Ez az! Az élet megy tovább! Forradalom ide, harcok oda, az üzlet a legfontosabb és az áldomást meginni. Azt nem tudhattuk, hogy a lovat vetették, lopták, vagy talán a Jézuska hozta, de hogy ittak a sikerre – nem keveset –, az biztos. Teljesen a másik oldali útpadkára kellett hajtani, hogy biztonsággal elhaladjunk mellettük. Nem is nagyon tudták, de nem is érdekelte őket, hogy kik voltunk. Végül is mindenki baj nélkül túljutott rajtuk, és újra felvettük a tempót.

Aztán valaki újra beszólt: „Figyeljete, két óra irányában valami piros fény ereszkedik lefelé!” Na puff! Torkunkon

akadt a jókedv. Hát ennek már soha nem lesz vége? Megint valaki. „Ott egy másik piros fény! Az is ereszkedik! Aztán megint egy!” „Húha! Lehet, hogy helikopterek.” Ha a haladási irányt vesszük tizenkét órának, akkor ehhez képest volt a két óra iránymegjelölés. Ez pontosan Nagyvárad irányába esett. „Megint száll egy lefelé!” Miközben a nyugtalanság végigsöpört a konvojon, elkezdtünk megint száguldani. Ennek egyenes következménye lett, hogy szétszakadozott teljesen a zárt oszlopmenet. Közben most már folyamatosan ereszkedett a piros fény. Amint közeledtünk, látszott, hogy nem egy, hanem három piros egyszerre száll le. Nemsokára ki is derítettük, ezek piros rakéták! Valaki szólt, hogy a Varsói Szerződés tagállamaiban a három piros rakéta riadót jelent. Jó! De akkor most kik riadóztak és miért? Közben Izsó Dani jelezte hátra Kiss Zolinak, hogy az adása nagyon gyengén hallik. Valóban, a sorvégi rádiók gyengén és kihagyásosan jöttek. Dani kocsijának a kilométerórájában volt számláló és a következőt mondta. „Zoli! Most hagyjunk el egy táblát – mondta, ami rá volt írva –, szólj, ha te is odaérsz. Én lenuláztam az órát, és így kiszámolhatjuk a távolságodat.” „Oké!” Ezalatt a rakéták továbbra is folyamatosan jelen voltak. Egyszer csak Zoli szól: „Most értem el a táblát, amit mondtál!” „Igen – így Dani –, tizennégy kilométerre vagytok az elejétől!”

Jenő azonnal javasolta, hogy mindjárt elérjük Várad szélét, ott megállunk és bevárunk mindenkit. Egyaránt jó ötletnek tartotta az egész sor. Öt perc

múltán mi, az eleje elértük a kivilágított első utcát, és lehúzóva megálltunk.

Itt a lámpák jól megvilágítottak bennünket, amit akartunk is. Lássák, kik vagyunk. Közben a tévéadótorony felé még egy-két rakétát lőttek fel, de ezután az is megszűnt. Nem volt nehéz kitalálni, hogy ismét ellenségnek néztek bennünket, ezért riadóztattak a katonák. Ugyanis ők őrizték az adót. Kiszálltunk és néztük a fényfüzért, ahogy zárkózott fel a sor vége. Valóban nagyon messze volt a hátulja. Vártunk és beszélgettünk, egyszer Jenő mondja: „Nézzétek, ott áll a mentő!” Tényleg egy mellékutcába parkolt be, és láthatóan bennünket figyelt. Tanakodtunk, hogy ennek a mentőnek biztos nagy jelentősége volt, csak azt nem tudtuk, mi. Később – de erre még visszatérek – megtudtuk, hogy a mentő bennünket biztosított. Jelezte a katonaságnak jövetelünket, nehogy véletlenül tüzet nyissanak ránk. Ezért előzött meg a Körös hídja előtt és előzött Várad előtt. Így nem lett a rakétás riadóból semmi. Eközben felzárkózott zárt oszlopmenetté a csapat. Zoli hátulról előre hajtott és enyhén zaklatottan mondta. „Most már a tököm tele van utolsóknak lenni! Hadd soroljak be itt valahol.” Így aztán beállt élém. Szegény Zoli! Érthető volt a háborgása. Nekünk sem volt ez egy kéjutasítás, de utolsóknak lenni biztos, hogy idegtépő! Most már itt van mindenki, indulhatunk az utolsó tizenöt kilométeres etapot megtenni a határig. Irányjelző balra ki! Indulás!

Nagyváradot simán átszeltük, és kiértünk a határ felé vezető útra. Egyébként a város a megszokott hétköznapi arcát mutatta, katonáknak nyomuk sem volt, és a forgalom is átlagosnak tűnt. Na, itt aztán a rádiócsend ki lett végezve! Valósággal egymás adásába vágtunk, és izzottak az antennák. Most először az egész nap alatt éreztük kicsit biztonságban magunkat. Ezt csak fokozta, hogy már látszott a határátkelő fénye! Baj nélkül, épen, egészségesen megérkeztünk. A román vám- és határőrizeti szervek épp hogy végignéztek rajtunk. Néhány szót váltottunk velük, szépen megköszönték a segítséget, majd szabad utat engedtek. Nem hagyhatom ki, de ezt később is beszéljük, hogy azóta soha senkitől nem kaptunk ezért köszönetet! Nem is azért tettük, de hát jólesett volna mindenkinek. Természetesen a saját költségén vállalta mindenki ezt az utat. Említem ezt annak okán, hogy visszatérésünk után azt híresztelték rólunk valakik, hogy a masze-

kok az autókat újonnan felgumizni mentek. Jönniük kellett volna nekik is kipróbálni új gumit venni! A lehetősége megvolt mindenkinek! Ha már itt tartunk.

Újra Magyarországon

Szép lassan egyenként átgurultunk a határsávon, és a magyar oldalon besoroltunk és megálltunk. Ekkor este negyed tíz volt. Mindenki kiszállt, összesereglettünk. Na, most aztán lett nagy pofánk! Örültünk a szerencsés hazatérésnek, és üdvözlöttük egymást, kezet fogva gratuláltunk és hözöngtünk. Odajöttek a magyar vámosok, határőrök, és gratuláltak mindenkinek. Nagy hanggal nevetgélve mondogattuk: „Emlékszel, mikor ott...”, „Láttad, hogy milyen volt...”, „Hú, de be voltunk...”, „Á, de mosott színed lett...”, és így tovább. Most jött ki a csapaton az egész napos stressz, feszültség, és ez eufórikus állapotot váltott ki belőlünk. Mindenesetre óriási megkönnyebbülés söpört végig sofőrökön, kísérőkön. Így ünnepeltük magunkat, mikor odajött hozzám két fiatalember és érdeklődtek a pesti konvoj után. Egyébként is sokan ácsorogtak a határnál civilek. Volt, aki csak úgy, volt, aki várt valakit, valamit. Elég kétségbeesetten érdeklődtek az apjuk felől. Kérdeztem, milyen autóval volt és hogy nézett ki. Mondták, AVIA típusú kisteherautóval van, és sorolták az ismertetőjegyeit. Hát ő volt az, akit említettem, hogy Kolozsváron egymás mellett rakodtunk ki és még beszélgettünk is. Mondtam a fiúnak, hogy ez esetben jó hírem van.

Jól van, szerencsésen érkeztek, és egymás mellett rakodtunk. Ők nem indultak vissza, hanem majd reggel jönnek és szerintem dél körül érkeznek a határra. Látszott rajtuk a megkönnyebbülés. Nyugtattam őket, hogy nappal biztonságosabb. Ezzel visszamentek az autójukhoz. Milyen érdekes a sors, hogy épp hozzám jöttek érdeklődni. Honnan tudhatták, hogy tőlem kapnak biztos információt? Furcsa!

Volt még a határon egy nagy teljesítményű CB-rádiós személykocsi is. Önkéntes rádiófigyelő szolgálatot tartott a Romániában tartózkodókkal, és összekötő szerepet vállalt a hazai rádiósokkal. Ez egy nagy távolságú összeköttetést segített elő. A hágó tetején Zoli által leadott üzenetet is fogta, így a határon már tudtak az érkezésünkről. Biztos, hogy nagyon hasznos tevékenységet vállalt!

Indultunk tovább. Az egyik IFA tulajdonosa, Mészáros Jóska alias „Szamár” – ő szállította az egyik rakomány kólát – Biharkeresztesen lakott a főutcán, ami egyben a 42-es nemzetközi út is. Azt kérte, hogy előre megy, megáll a házuk előtt és mi dudaszóval, villogva, integetve haladjunk el előtte. Természetesen a legnagyobb örömmel tettük. Volt is olyan zenebona, hogy felvertünk mindenkit. Jöttek ki a kapukhoz megnézni, ki ez a háborodott banda Karácsony Szent Éjszakáján! Miután látták, hogy egy helyi illetőségű közismert vállalkozót tisztelünk meg ezzel, megbocsátották nekünk ezt a renitenskedést.

Elhagytuk Keresztest és jókedvűen haladtunk haza. Mezőpeterden áthaladva nem álltuk meg, hogy ne dudáljunk. Karácsony ide, karácsony oda, felvertük ezt a falut is! Este tíz órakor elértük Berettyóújfalut. Hazaérkeztünk! Istennek hála! Minden különösebb baj nélkül, épen, sértetlenül. Feldudáltuk Újfalut is, miért ne! Nem akárhonnan jövünk! Lassan körbeparkoltuk a kultúrházat, óriási volt az öröm! Meglepetésünkre egy egész ünneplő tömeg várt bennünket. Persze mindenkit várt a hozzátartozója, barátja, de ezenkívül is nagyon sokan voltak. Amikor kiszálltunk, éljenzés, üdvözlés, ováció! Ilyet csak az érezhet, aki valamilyen győzelemmel tér haza. Nagyon jó volt! Mindannyiunkat ölelgetve, kezet rázva kísérték be az épületbe. Itt újabb meglepetés várt bennünket! Sör! És milyen kalandos úton! Ugye, karácsonykor szombaton kora délután minden bezár. Mi ezután adtuk le a rendelést,

de hát honnan szerezenek ilyenkor sört? Megoldották! Derzsi Sándorné Jutka ötlete volt, hogy egy helyi hotelnek van egy étterme és felhívta a tulajdonost, Vadas Istvánt, hogy adna-e nekik valamennyi sört. Adott! Igazán örültünk neki. Egy-két üveg jutott fejenként. Meséltünk, egymás szavába vágva, és egy-egy sztorit tapsal jutalmazott a hallgatóság. Most vettük csak észre, hogy mennyire fáradtak vagyunk. Kezdett is fogyatkozni a csapat. Ki-ki a szeretteivel hazaindult, hogy most már nyugodtan, meghittén, a kiegészült családok, ünnepelhessék a karácsonyt. Én is hazamentem, felavattuk a szépen díszített fenyőfát, majd meséltem az élményeket, és közben lassan, a fáradtságtól, elaludtam. Hát, így történt!

Epilógus

Nagyon nagyot aludtam. Másnap ébredést követően a karácsonyi ebéd után tovább meséltem a családnak, ami belenyúlt az estébe. Ezután bementem a Művházba megnézni, történt-e valami fejlemény. Ez időben már sokan mentek kisebb-nagyobb csoportokban segílyt vinni, külföldiek, hazaiak egyaránt. Természetesen csak a határ közeli helyekre. Jókat beszélgettünk és néztük a bukaresti tévé adását. A konvoj résztvevői közül többen is bejöttek tájékozódni. Ezt követően mindennap ott voltam és segítettem, amiben tudtam. Ünneptől indult megint egy segélyszállomány, újabb résztvevőkkel, többen az első csapatból is. Ebben én már nem

vettem részt, nem hagyhattam a messziről jött vendégeimet. Sajnos már az indulás is balszerencsés volt, mert Berettyóújfalut elhagyva a sűrű ködben halálos és súlyos sérülésekkel járó baleset történt. Az egyik résztvevő autójának egy szabálytalanul, ködben előző román rendszámú kocsit ütközött frontálisan. A romániai autó utasai meghaltak, a véletlenben pedig több súlyos sérült lett. Azért az oszlopmenet később továbbment. Úgy tudom, valami incidens is történt Várad után. Annyira pörögtek az események, olyan sok ember fordult meg nálunk, hogy nem lehetett követni a történéseket. Visszaérkezésükkor mondta – azt hiszem Jenő –, hogy érdeklődött a mentőautó akciója után. Úgy informálták, hogy ezzel tudták a katonaságot hitelt érdemlően tájékoztatni a vonulásunkról. Ugye, a hídnál és a tévéadónál levő őrséget kellett értesíteni. Tehát a védelmünket szolgálta.

Ekkor már sokan jöttek Nyugat-Európából, belga, német, francia rendszámú autós csoportok. A Kultúrház pedig valóságos logisztikai központtá nőtt, a külföldieknek ételt és szállást is adtak fönt az előadóteremben. A tea és a szendvics sosem fogyott ki az asztalról. Egyszóval felbolydult a város. Azt nem tudom, honnan tudhatták a külföldiek, hogy ez nálunk van, de sokan ide érkezve név szerint keresték a kultúrházat. Tehát számoltak velem. Ennyi ember, ilyen barátságosan, ilyen szeretettel, ilyen segítő szándékkal, magyar, idegen, még nem jött össze. Minden elismerés az akkori rendszerváltó pártoknak, azok tagjainak, a szervezésért. Senki nem mondta nekik, hogy kell az ilyet csinálni, mégis mindent hibátlanul levezényeltek. Megoldották egymás közt az éjjel-nappal tartott ügyeletet, ha valamire szükség volt, mindent beszereztek (vöröskeresztes zászlók, matricák). Kaptak is elismerést mindenhol.

Apropó zászló! Nekem azóta is megvan ugyanabban az állapotban, ahogy levettem az autóról. Eltettem emlékebe, de

akkor nem gondoltam, hogy egyszer történelmi jelentősége lesz. Közeledett az év vége, szilveszter. A szervezők összehívtak mindenkit, aki részt vett ebben az egészben, és kihirdették, hogy szilveszteri bált rendeznek a Múvház színháztermében, amire mindenkit szeretettel várnak. Na, ez a meglepetés erejével hatott, és mindenkinek jólesett. Délelőtt bementem segédkezni az előkészületekben. Ekkor befutott egy belgiumi egyetemistákból álló csapat. Mondták, hogy ők csak Nagyváradig mennek, és délután viszszaéjre szeretnének itt éjszakázni. Őket is meghívták szilveszterezni. Csak ámultak! Este aztán összejöttünk gépkocsivezetők, segítők, szervezők, mindenki, aki kivette a részét ebből a tíz napig tartó önkéntes munkából. Nagyon finom vacsora után beszélgettünk, iszogattunk, felelevenítettük az élményeket. Ezt pedig – a belga egyetemistákkal együtt – fergeteges táncos bál követte. Reggelig! Ezzel a „logisztikai” központ meg is szűnt. Az ott dolgozók továbbra is adtak információkat és segítséget a hozzájuk fordulóknak. Mi pedig az idő teltével egyre ritkábban beszélünk a segélyút eseményeiről, de abban biztos vagyok, hogy aki ebben részt vett, annak felejthetetlen élmény marad ez örökre.

Berettyóújfalú, 2009.